

ВІДГУК

офіційного опонента професора кафедри кримінального процесу і криміналістики юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, доктора юридичних наук, професора, Когутича Івана Івановича
на дисертацію
Авраменко Світлани Михайлівни “Розслідування розбещення неповнолітніх”, подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09
– кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Вивчення рукопису дослідження, яке складається зі вступу, трьох розділів, що охоплюють десять підрозділів, списку використаних джерел та додатків загальним обсягом 242 сторінки, дає підстави для позитивної оцінки роботи.

Актуальність обраної теми дослідження. Забезпечення прав дитини є глобальною проблемою сучасності, у розв'язанні якої має бути зацікавленим все людство. І це пояснюється, передусім, визначальною роллю молодого покоління у гарантуванні життєздатності суспільства та прогнозуванні його розвитку. Сучасні європейські інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, визначають необхідність орієнтації всіх сфер нашого життя на досягнення рівня світових стандартів. Це питання стосується і правоохоронної функції держави, і громадської свідомості, і менталітету кожної особистості.

З огляду на позитивні зміни й перетворення, які відбуваються в економічній, політичній, соціальній і духовній сферах українського

Вх. №	4736	20	12
"	18	09	р.
кількість аркушів:		—	
осн. док.	17	додаток	—

суспільства, породжують занепокоєння негативне, стрімке падіння моральних принципів та духовних орієнтирів, які дедалі більше компенсуються «стійкими стереотипами» сексуальної вседозволеності.

Офіційні дані, що наводяться дослідниками статевих злочинів, показують сталу криміногенну ситуацію. За поширеністю серед злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи розбещення неповнолітніх займає третє місце, поступаючись лише зґвалтуванню та насильницькому задоволенню статевої пристрасті неприродним способом.

Випадки розбещення неповнолітніх є лише видимою «верхівкою» такого негативного явища, як «сексуальна експлуатація дітей». За результатами різночасових опитувань українських школярів, кожний десятий зазнавав статевої експлуатації або пропозиції статевих зносин від дорослих осіб. Кожен сьомий-восьмий український підліток відчував надмір сексуальної зацікавленості до себе з боку дорослих. Однак реальну кількість неповнолітніх, які стали об'єктами сексуального розбещення з боку дорослих, встановити неможливо. Діти залякані дорослими, воліють не розповідати про те, що сталося.

Зараз не йде мова про безпосередні причини цього, безумовно, злочинного явища, однак видається, що найефективнішим, на разі, механізмом хоч якогось його приборкання – є притягнення винних у цьому осіб до кримінальної відповідальності. А одним із складових названого механізму – є досудове розслідування розбещення неповнолітніх.

Аналіз наукової правничої літератури показав, що в Україні проблема протидії розбещенню неповнолітніх не була об'єктом спеціальних криміналістичних досліджень, на противагу вивченню кримінально – правових, кримінологічних, психологічних та сексопатологічних аспектів злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості.

Окремі проблемні питання розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх відображені в кандидатських дисертаціях Д.Г. Паляничко, Є.С. Хижняка, А.Ю. Лісової,

Г.Ю. Нікітіної-Дудікової, а також у декількох главах навчального посібника за редакцією О.В. Авраменка, Р.І. Благуті та інших (Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015 р.).

Враховуючи ці обставини, як і відсутню наукову розробленість питань розслідування розбещення неповнолітніх, тема дослідження Авраменко Світлани Михайлівни «Розслідування розбещення неповнолітніх» безумовно є актуальною. Напрацьовані ж нею основи методики розслідування цього злочину сприятимуть підвищенню ефективності протидії злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація С.М. Авраменко виконана відповідно до Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 р., затвердженої Законом України від 5 березня 2009 р. № 1065-VI; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015; постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 р.» від 7 вересня 2011 р. № 942; Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ на 2015-2019 рр., затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, а також планів проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у Національній академії внутрішніх справ на 2016-2017 рр. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 29 жовтня 2015 р. (протокол № 20) та уточнено 30 травня 2017 р. (протокол № 15), а також зареєстровано Координаційним бюро Національної академії правових наук України (реєстраційний № 940, 2015 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність забезпечується декількома обставинами:

1. Вагомим теоретичним підґрунтям дослідження, положення якого спираються на здобутки вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі кримінального процесуального та кримінального права, криміналістики, кримінології, психології, психіатрії, логіки, етики та інших галузей знання.

2. Використанням різноманітних методів наукового пізнання, а саме: методів логіки (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія); моделювання; описово-аналітичного; порівняльно-правового; соціологічного та статистичного методів, які дозволили неупереджено розкрити складні процесуальні та криміналістичні питання досудового розслідування розбещення неповнолітніх.

3. Належною емпіричною базою дослідження, яку складають відомості офіційної статистичної звітності МВС України за 2012–2014 рр., Національної поліції за 2014–2017 рр., Генеральної прокуратури за 2012–2016 рр.; результати вивчення матеріалів 112 кримінальних проваджень за 2013–2017 рр., узагальнені результати вивчення вироків за вчинення розбещення неповнолітніх, ухвалені впродовж 2011–2017 рр.; узагальнена інформація опитувань слідчих Національної поліції (163 респонденти з міста Києва, Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Київської, Львівської, Одеської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької, Чернігівської областей); матеріали анкетування 57 студентів юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (с.223-233).

4. Повнотою використання нормативно-правової бази, яку складають Конституція України, міжнародні нормативно – правові документи, КПК України, постанови Пленуму Верховного Суду України тощо.

Зрозуміло, що в основі формування основних положень дисертації лежать дослідження та їх результати попередніх науковців, практиків, які безпосередньо або опосередковано звертались до аналізу питання протидії

злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості особи і, частково, питання їх розслідування, що були сприйняті науковою спільнотою та судовою і слідчою практикою. Власне, використання перелічених методів дослідження, достатньо репрезентативних емпіричних даних, здобутків усталених положень криміналістичної теорії, тактики і методики забезпечили у своїй основі обґрунтованість і, як наслідок, достовірність більшості наукових положень, висновків та пропозицій дисертантки.

Наукова новизна одержаних результатів передусім полягає в тому, що дисертація за суттю є першим спеціальним і комплексним дослідженням, присвяченим аналізу та вирішенню більшості питань – складових типової видової (окремої) методики розслідування розбещення неповнолітніх. У ньому автор з позиції міжгалузевого підходу розробила головні елементи щодо криміналістичного тактичного і методичного наповнення процесу розслідування цієї категорії злочинів.

Тож, наукова новизна проведеного дисертаційного дослідження С.М. Авраменко полягає, як на нас, у такому. Передусім, розкрито кількісні та якісні показники злочину – розбещення неповнолітніх, в контексті чого виокремлено цей вид суспільно – небезпечного діяння у співвідношенні системи злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, з відповідною екстраполяцією на криміналістичну характеристику та структуру методики розслідування розбещення неповнолітніх.

По-друге, дисертантом сформована схема (типова парадигма) основ розслідування злочинів, пов'язаних із розбещенням неповнолітніх. У більшому у ситуативному контексті диференційовано тактичні завдання, типові версії, засоби їх перевірки та вирішення на відповідних етапах цього розслідування.

По – третє, визначено наукові рекомендації стосовно специфіки проведення окремих слідчих (розшукових) дій: огляду, обшуку, допиту, залучення експертів, інших спеціалістів та проведення відповідних видів

судових експертиз. Зроблено це з урахуванням різних чинників, що впливають на предмет і завдання відповідної слідчої (розшукової) дії, а також на вибір адекватних тактичних засобів.

Крім названих положень, які становлять наукову новизну проведеного дослідження, є чимало таких, що містить елементи наукового удосконалення та подальшого розвитку як доктринальних, так і фактичних підходів стосовно реалізації кримінального провадження про злочини, пов'язані із розбещенням неповнолітніх, зокрема стосовно: поняття «спосіб вчинення злочину» (с.37-38), співвідношення категорій «спосіб» та «механізм» злочину (с. 39- 40), видів способів вчинення злочину (41-42), змісту елементів способів розбещення неповнолітніх (їх підготовки, власне вчинення і приховування) (с.42-46); предметів, інших проявів слідової картини, як елемента криміналістичної характеристики розбещення неповнолітніх, виокремлених залежно від виду розбещення (так званого інтелектуального чи фізичного) (с.50-51); питань (обставин), що утворюють предмет допитів свідків (с. 109-110), потерпілих (с. 118, 120-121 та ін.), підозрюваних (с. 138-140 та ін.) у кримінальних провадженнях про розбещення неповнолітніх, як і головних тактичних засобів їх виконання; специфіки залучення до виконання відповідних слідчих (розшукових) дій спеціаліста і законного представника (педагога, психолога) і тактики проведення цих дій за їх участі та ін.

Наведене дає підставу для констатації, що проведене дисертанткою дослідження містить безпосередні або опосереднені елементи наукової новизни, які збагачують науку криміналістику та дають підґрунтя подальшої розробки методик розслідування окремих категорій злочинів.

Аналіз та оцінка змісту дисертації

Уточненню поняття «розбещення неповнолітніх», стану теоретичної розробленості проблеми розслідування цих діянь, виокремленню способу вчинення, слідової картини розбещення неповнолітніх та наведенню теоретично узагальненої інформації про особу злочинця і особу потерпілого

як обов'язковим елементам криміналістичної характеристики аналізованого виду злочину, дисертантка присвятила **розділ перший** свого дослідження. Наводячи різні точки зору науковців, погоджується з тими, хто під поняттям «розбещення неповнолітніх», розглядає кримінальне правопорушення, яке полягає у вчиненні різноманітних дій сексуального характеру, за виключенням статевих зносин природним чи неприродним способом, такі дії можуть бути як фізичними, так й інтелектуальними й учинятися відносно особи, яка на момент вчинення злочину не досягла 16-річного віку (с. 31). Також цілком справедливо констатує, що на сьогодні, не враховуючи наукових доробок спеціальності 12.00.08, на монографічному рівні не досліджувалось питання розслідування розбещення неповнолітніх. Наявні лише окремі аспекти розслідування розбещення неповнолітніх, що відображені в окремих кандидатських дисертаціях та навчальних посібниках (с. 36).

Розкриваючи зміст обов'язкових на думку дисертантки елементів криміналістичної характеристики вона доводить, що саме з'ясування способу вчинення злочину, доволі доктринально – спірної категорії, відіграє визначну роль у формуванні первинної інформації про вчинене правопорушення та особу, яка його вчинила (с. 37). На основі аналізу наукових розробок та реальної статистики і матеріалів кримінальних проваджень у цій частині дисертації взято за основу поділ і проведено співвідношення розбещення неповнолітніх за способом їх вчинення на два вже частково виокремлених у літературі види: фізичні та інтелектуальні. Аналогічним методом виокремлено головні різновиди об'єктів «слідової картини» розбещення неповнолітніх (с. 50-53) та, винятково психолого – кримінологічні аспекти узагальнених даних про особу злочинця та особу потерпілого (с. 53-77).

Дослідженню змісту початкового етапу розслідування розбещення неповнолітніх присвячено **розділ другий** дисертації. Роблячи відсил на емпіричні показники латентності розбещення неповнолітніх, а також на

відповідні наукові узагальнення констатовано ускладнюючий вплив, передусім, цього явища на процес отримання доказів та іншої інформації на початковому етапі кримінального провадження (с. 81). Особливу увагу у цій частині дисертаційної роботи присвячено аналізу ситуативних чинників, що впливають на відкриття кримінального провадження за фактом розбещення неповнолітніх та його організацію й планування. Відтак здійснено класифікацію слідчих ситуацій залежно від етапу розслідування, часу виникнення, ситуаційної варіативності, рівня складності, наявності суперечностей в інтересах учасників, співучасті, етапу розслідування, наявності інформації про особу злочинця та місця його перебування, наявності або відсутності дій з приховання злочину, кількості співучасників, наявності умислу на вчинення злочину стосовно конкретного неповнолітнього чи обрання жертви випадково (с.98-102). Обґрунтовано доцільність виокремлення на початковому етапі розслідування системи найвірогідніших слідчих версій: 1) учинено розбещення неповнолітнього; 2) учинено інший злочин; 3) учинено замах на розбещення неповнолітнього; 4) учинено не лише розбещення неповнолітнього, а й інший злочин; 5) не вчинено розбещення неповнолітнього, має місце обмовляння (с.103-104).

У двох останніх частинах цього розділу доволі детально зроблено виклад положень, що стосуються доказово – процесуальних та організаційно – тактичних і власне тактичних аспектів здійснення допитів свідків і потерпілих у розслідуванні аналізованого злочину, а також слідчого огляду.

Викладу особливостей проведення допиту підозрюваного, обшуку та призначенню притаманних розслідуванню розбещенню неповнолітніх судових експертиз присвячено **розділ третій дисертації**. Відтак, доволі ґрунтовно, знову ж таки на основі емпірики і спеціальній літературі, наведено предмет допиту підозрюваного (с. 138-139), групофіковано тактичні прийоми цієї слідчої (розшукової) дії та обшуку в аналізованій категорії кримінальних проваджень (с. 140- 143 та ін. с.159-162), визначено перелік судових експертиз у таких розслідуваннях та їх можливостей. Увагу також

приділено обґрунтуванню доцільності призначення під час розслідування розбещення неповнолітніх комплексних психолого – сексологічних та сексолого - психолого – психіатричних експертиз (178 – 180).

Дисертаційне дослідження можна вважати логічно структурованим. У ньому чітко окреслені питання теми, дисертантка максимально наводить висловлені щодо них у криміналістичній доктрині погляди, часто пропонує своє бачення, формулюючи його у своїх остаточних висновках до кожного розділу та у підсумку дослідження.

Дискусійні положення та зауваження. Зрозуміло, що не зі всіма науковими положеннями, висновками та пропозиціями, що містяться в дисертації С.М. Авраменко можна беззастережно погодитись. Вважаю, що вона містить низку положень, які вимагають щонайменше додаткової аргументації, а з деякими з них не можу погодитись з принципових міркувань, крім того є й окремі прогалини. Відзначу основні з них:

1. Ураховуючи задекларовану мету дисертації, а саме, що вона «полягає у формуванні теоретичних положень та криміналістичних рекомендацій методики розслідування розбещення неповнолітніх» (с.13; с.2 автореферату), науковий апарат поданої на опонентську експертизу роботи дещо неповний, оскільки не містить обов'язкового методологічного обґрунтування (характеристики) пропонованої методики, принаймні: 1) визначення її класифікаційної рубрики (типова, видова (окрема), повна, однорівнева тощо; 2) мотивованого наведення оптимальної структури (будови) пропонованої методики; 3) аналізованої пропозиції стосовно складових частин (елементів) типової видової криміналістичної характеристики розбещення неповнолітніх із зазначенням їх рівнів та ієрархії; 4) бодай згадки про проблематику так званої періодизації розслідування та ін..

На сьогодні у криміналістичній доктрині, як для дисертаційних робіт нині обговорюваної тематики, вже усталено, що вищенаведена методологічна складова є обов'язкова і має бути викладена у теоретичних засадах

розслідування. Власне, таку назву і носить **розділ перший** дисертації С.М. Авраменко. Однак аналізовані нею теоретичні засади, відтак – неповні.

2. Як наслідок щойно озвученого, методологічний недолік закономірно призвів до наступного, а саме: 1) немає бажаних міркувань стосовно критеріїв, що керували автором дисертації у виборі лише тих елементів пропонованої нею методики, які вона аналізує. Відтак не зрозуміло чому залишено поза увагою, передусім, питання ситуативної алгоритмізації діяльності слідчого під час розслідування розбещення неповнолітніх, проблематики його взаємодії з іншими суб'єктами та учасниками розслідування і, зрештою, вмісту криміналістичної профілактики? 2) пропонована криміналістична характеристика неповна і суперечлива (відсутній виокремлений аналіз узагальнених даних про обстановку розбещення неповнолітніх, натомість відомості про типові час і місце вчинення цього злочину проаналізовано, чомусь, у «слідовій картині»; узагальнені дані про особу злочинця і особу потерпілого – не криміналістичні, а кримінологічні – психологічні та/або психіатричні, сексопаталогічні.

Справді, важко не погодитись із озвученою у дисертації тезою, що «на сьогоднішній день криміналістика ще не виявила «злочинні криміналістичні» ознаки у суб'єктів злочинної діяльності, тому при окресленні характеристик особи злочинця та потерпілого ми будемо користуватися досягненнями науки кримінології» (с. 54).

Як на нас, така постановка питання – хибна. Видається, що за будь – яких ситуацій криміналістам – науковцям не дозволено видавати напрацьоване іншими науками як своє. Іншими словами, неприпустимо в межах криміналістичної характеристики наповнювати певний її елемент не своїми розробками, а результатами узагальнень наук кримінального права, кримінології, психології тощо. Інакше має місце дублювання у криміналістичних характеристиках відповідних видів (груп) злочинів тієї інформації, яка закономірно наповнює кримінально – правові,

кримінологічні, кримінальні процесуальні, юридико – психологічні тощо характеристики цих злочинів. А це неunikно призведе до все гучніше озвучуваних на сторінках наукових праць і під час наукових форумів висновків, що криміналістична характеристика – науковий фантом (див., принаймні: Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы криминалистики. – М.: Норма, 2001. – С. 223).

Отже, С.М. Авраменко повинна була або виявити (науково – узагальнити) під час свого дослідження «злочинні криміналістичні» ознаки у суб'єктів злочинної діяльності та їх жертв (у цьому, як на нас – один із важливіших аспектів сенсу дисертаційного дослідження), або відмовитись від викладу на загальній відомій психо - та психологічній інформації про цих суб'єктів у рамках аналізу, власне, криміналістичної характеристики.

3. Окремі положення дисертації С.М. Авраменко не витримують критики з позицій чинного кримінального процесуального закону. Зокрема:

- **на с. 106** вона резюмує: «Заключний етап розслідування полягає у виконанні низки процесуальних дій, зокрема: оформленні матеріалів кримінального провадження; ознайомленні з ними потерпілих, законних представників та їхніх представників, обвинуваченого із захисником; вирішенні заявлених цими суб'єктами клопотань (інколи таких, що потребують виконання слідчих (розшукових) дій); складенні обвинувального акту та направлення його і кримінального провадження прокуророві на затвердження та інше».

Як відомо чинний КПК України не передбачає права сторін після ознайомлення з відкритими матеріалами досудового розслідування на заявлення клопотання про доповнення досудового розслідування, зміну кваліфікації кримінального правопорушення і закриття провадження в цілому або в якійсь його частині тощо (ст. 290).

Ми не стверджуємо, що таке регулювання завершення досудового розслідування є досконалішим за попереднє (відповідно до дещо

досконалішого у цій частині процедурного регламентування КПК України 1960 р. обвинуваченому і його захиснику надавалося таке право для того, щоб вони, з одного боку, мали реальну можливість контролювати повноту, всебічність і об'єктивність розслідування кримінальної справи шляхом заявлення клопотань про доповнення слідства, а з другого, готуватися до захисту від пред'явленого обвинувачення при розгляді кримінальної справи в суді). Однак є те, що є. *Lege ius est* – закон є закон! І, до речі, на етапі відкриття матеріалів кримінального провадження, ще немає процесуального учасника – обвинуваченого;

- на с. 111 наводячи т.з. загальні правила допиту неповнолітніх свідків у провадженнях про статеві злочини, взяті за беззастережний зразок із посібника «Психология и патопсихология свидетельских показаний малолетних и несовершеннолетних» автор В. Внуков, Харків 1929 р., на які свого часу (у 2013 р.) також робив відсил ще один вітчизняний здобувач наукового ступеня Є.С. Хижняк «Особливості розслідування статевих злочинів щодо малолітніх. – Одеса, 2013 р.», С.М. Авраменко також чомусь вважає, що «оперативники до допиту малолітнього свідка не допускаються».

Без сумніву – це не відповідає Закону, оскільки співробітники оперативних підрозділів згідно ст. 41 КПК, виконуючи до доручення слідчого, прокурора, користуються повноваженнями слідчого, а відтак уповноважені за цими ж дорученнями здійснювати усі передбачені законом гласні та негласні слідчі (розшукові) дії. Зрозуміло - і допити (незалежно від вікової категорії допитуваних осіб чи їх процесуального статусу);

- так само є певні невідповідності ч.2 ст. 226 КПК стосовно пропонуваної в літературі і не підданої критиці з боку дисертантки тривалості допиту за участю неповнолітнього залежно від віку (мова йде про допустимість з її точки бачення таких допитів упродовж 3 – х і більше годин, хоча Законом дозволено не більше однієї години без перерви, а загалом – понад дві години на день) (с. 113), а також зробленого нею висновку (с. 117), що в Україні немає законодавчого закріплення «можливості запису на

відеоплівку допиту потерпілої дитини та прийняття таких відеосвідчень як доказу в суді» - приписам ст. 103, ч.5 ст. 224 і ст. 359 КПК.

Також не вправі залишити без часткової критики ще одне дисертаційне положення (хоча воно безпосередньо і не належить С.М. Авраменко, однак вона з ним погоджується). На **с. 150** знаходимо: «Відповідно чинного кримінального процесуального законодавства України результати перевірки, отримані за допомогою поліграфа, не є доказами і мають характер орієнтованих оперативних даних. Залишається відкритим питання законодавчого визнання поліграфа легітимним науково-технічним засобом, що може використовуватися органами дізнання та слідства».

По – перше, органів дізнання у вітчизняному кримінальному провадженні немає. Згідно ст. 38 КПК передбачені органи, що здійснюють дізнання.

По – друге, згідно п.п. 6.8 і 6.8.1 Розділу VI Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, спеціальний технічний засіб - комп'ютерний поліграф є законодавчо визнаним.

4. На ст. 152, а також в абз. 3 п. 6 Висновків дисертації (с.189) згадано про тактичні комбінації, які придатні для допиту підозрюваних у конфліктних ситуаціях. Однак бажаного розкриття їх змісту та аналізу специфіки застосування у ході розслідування розбещення неповнолітніх у самій роботі чомусь немає.

Зрозуміло, що висловлені зауваження, пропозиції та побажання відображають особисту думку рецензента, підкреслюють складність і різноаспектність розглянутих у дисертації С.М. Авраменко проблем, спонукають собою предмет наукової дискусії в процесі її публічного захисту, можливу певну усну аргументацію як доповнення озвучених прогалин і загалом не ставлять під сумнів отримані наукові результати, оскільки повністю можуть бути виправленими у подальшій науковій роботі дисертантки.

Відтак, значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання наступні. На наш погляд, результати дисертаційного дослідження С.М. Авраменко характеризуються теоретичною та практичною значущістю. Безспірно, вони можуть бути використані і вже фактично враховані, згідно наведених підтверджуючих документів, у: законотворчій діяльності – для внесення змін і доповнень до чинного кримінального процесуального законодавства України (довідка Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 17 січня 2017 р.) (с. 234); практичній діяльності органів досудового розслідування – щодо удосконалення розслідування кримінальних проваджень за фактом вчинення розбещення неповнолітніх (довідка Головного управління Національної поліції в Чернігівській області від 28 вересня 2016 р.) (с. 240); освітньому процесі – у підготовці та проведенні лекцій і практичних занять з навчальних дисциплін «Криміналістика», «Участь спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій», «Розслідування окремих видів злочинів» та «Актуальні проблеми судово-експертної діяльності» у підвищенні кваліфікації різних груп категорій фахівців згідно з затвердженими МВС України професійними програмами підвищення кваліфікації в НАВС, у науково-дослідній роботі аспірантів та викладачів, а також під час проведення тематичних семінарів (акти Національної академії внутрішніх справ від 13 лютого 2017 р. (с.235-236); Київського національного університету імені Тараса Шевченка від 10 квітня 2017 р. (с.237); Центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій при Київській обласній державній адміністрації від 3 лютого 2017 р. (с. 238-239).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у тринадцяти наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених

МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у міжнародному науковому виданні (Німеччина), а також у восьми тезах, опублікованих у збірниках доповідей науково-практичних конференцій.

Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає вимогам МОН України та «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника». Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Основні результати дисертації **апробовані** у доповідях і виступах на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку» (Запоріжжя, 25-26 березня 2016 р.), «Пріоритети розвитку юридичних наук у ХХІ столітті» (Одеса, 8-9 квітня 2016 р.), «Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності» (Львів, 15 квітня 2016 р.), «Актуальні питання публічного та приватного права в контексті реформування законодавства» (Хмельницький, 16 квітня 2016 р.), «Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі» (Житомир, 19 травня 2016 р.), «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (Львів, 17 червня 2016 р.), «Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні» (Харків, 18 червня 2016 р.), «Сучасний стан криміналістичного забезпечення досудового розслідування» (Київ, 20 квітня 2017 р.).

Відповідність дисертації правилам оформлення та змісту автореферату основним її положенням. Дисертація С.М. Авраменко за структурою та правилами оформлення відповідає Вимогам до оформлення дисертації (Наказ Міністерства освіти і науки України 12.01.2017 № 40). Ознайомлення з текстом автореферату її дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він також відповідає вимогам,

що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки дисертаційного дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Загальний висновок

Дисертаційна робота на тему «Розслідування розбещення неповнолітніх» виконана вперше, поглиблює існуючі знання криміналістичної науки і є суттєвим внеском до криміналістичної тактики і методики.

Дисертація є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливу наукову проблему, яка полягає у напрацюванні як доктринальних, так і фактичних підходів стосовно реалізації кримінального провадження про злочини, пов'язані із розбещенням неповнолітніх.

Обґрунтовані дисертанткою положення, висновки і рекомендації, що впливають з них, є корисними, можуть бути реалізовані у правозастосовній практиці; використані для подальших наукових досліджень проблем криміналістичної методики; використані для підготовки фахівців-правознавців, а також підвищення кваліфікації слідчих, прокурорів, адвокатів та суддів. Дисертація підготовлена в межах задекларованої наукової спеціальності.

Вважаємо, що дисертаційна робота на тему «Розслідування розбещення неповнолітніх», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії), відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 27.07.2016 р.), а також Вимогам до оформлення дисертації (Наказ Міністерства освіти і науки України

12.01.2017 № 40), а її авторка – Авраменко Світлана Михайлівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
кримінального процесу та криміналістики Львівського
національного університету імені Івана Франка

 Іван Когутич

Підпис професора Когутича І.І.

З а с в і д ч у ю :

**Вчений секретар
ЛНУ імені Івана Франка**

 О.С. Грабовецька

